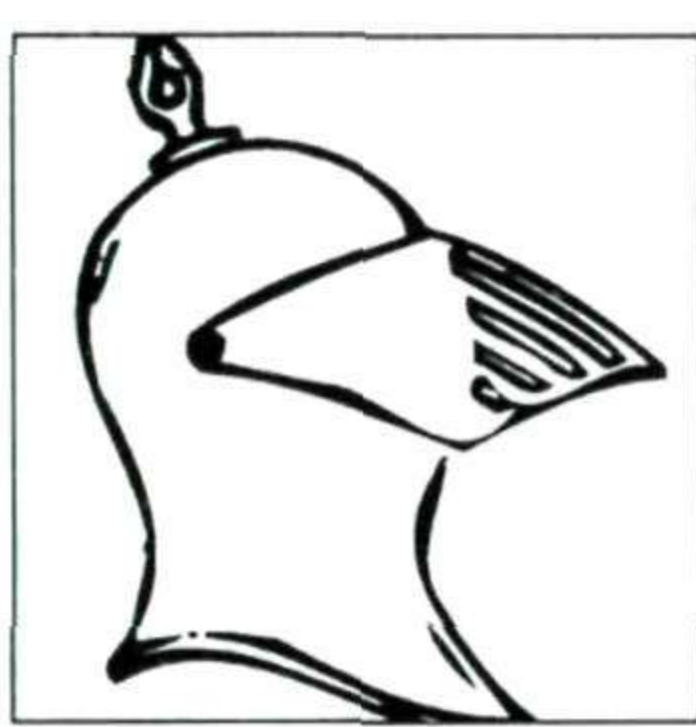

Η ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ ΤΩΝ ΧΡΗΣΤΩΝ ΣΤΙΣ ΑΚΑΔΗΜΑΪΚΕΣ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΕΣ

■ Της Αλεξάνδρας Αναστασιάδη *

Η εκπαίδευση των χρηστών μιας βιβλιοθήκης είναι το θέμα που απασχολεί όλα τα είδη βιβλιοθηκών σ' όλες τις χώρες του κόσμου, τόσο σ' αυτές που έχουν κάποια ιστορία μερικών αιώνων, όσο και σ' αυτές που οι βιβλιοθήκες καθιερώθηκαν

τις τελευταίες δεκαετίες. Όπως γνωρίζουμε, ένας από τους κύριους σκοπούς της βιβλιοθήκης είναι η εξυπηρέτηση των χρηστών.

Είναι λοιπόν απαραίτητο, για να μπορεί ο χρήστης να χρησιμοποιεί σωστά και να επωφελείται στο έπακρο από το υλικό της βιβλιοθήκης, να έχει ορισμένες γνώσεις όσον αφορά την εντόπιση πηγών για τη συλλογή πληροφοριών. Με την υφιστάμενη έμφαση στη σημερινή πολυσχιδή πανεπιστημιακή εκπαίδευση πολλές ευρωπαϊκές και αμερικανικές ακαδημαϊκές βιβλιοθήκες προσφέρουν στους χρήστες τους μία πληθώρα πληροφοριακών και βιβλιογραφικών βοηθημάτων σε έντυπο και μη υλικό, τεχνολογικά μέσα όπως on line, CD ROM και άλλα οπτικοακουστικά μηχανήματα για αναζητήσεις, ειδικές βιβλιογραφίες, περιλήψεις και θεματικούς καταλόγους διδακτορικών μελετών, έντυπα για τρόπο μελέτης κ.α. Για τη χρήση όλων αυτών χρειάζεται κάποια εκπαίδευση και κατάρτιση.

Σχετική μ' αυτό το θέμα ήταν μια από τις εισηγήσεις που παρακολούθησαμε στο φετινό συνέδριο της IFLA στη Μόσχα. Ήταν η εισήγηση της κ. Ellen F. Liu βιβλιοθηκάρου και καθηγήτριας του Εθνικού Πανεπιστημίου Chung Hsing στο Taichung της Ταϊβάν που είχε τίτλο "Η εκπαίδευση των χρηστών στις κινεζικές ακαδημαϊκές βιβλιοθήκες: μία μελέτη πρόσφατων προγραμμάτων στην Ταϊβάν".

Με την αυξανόμενη χρήση της βιβλιοθήκης στην τριτοβάθμια εκπαίδευση τα τελευταία χρόνια πολλές ακαδημαϊκές βιβλιοθήκες της Ταϊβάν προσπάθησαν να διδάξουν με διάφορα μέσα τους χρήστες τους στην αποτελεσματικότερη εντόπιση πηγών πληροφόρησης. Η εκπαίδευση των χρηστών στις ακαδημαϊκές βιβλιοθήκες της Ταϊβάν μόνο τα τελευταία χρόνια άρχισε να απασχολεί τους βιβλιοθηκάρχους. Αποσκοπώντας στην εκτίμηση της κατάστασης διεξήχθη μια έρευνα των σημερινών μεθόδων και προγραμμάτων που χρησιμοποιούν οι πανεπιστημιακές βιβλιοθήκες για να εκπαιδεύσουν τους χρήστες τους.

Τα αποτελέσματα συγκρίθηκαν με αποτελέσματα παλαιότερων ερευνών και χρησιμοποιήθηκαν για την υπόδειξη κάλυψης μελλοντικών αναγκών καθώς και τη βελτίωση των σημερινών προγραμμάτων.

Η έρευνα

Στη μελέτη συμμετείχαν 47 πανεπιστημιακές βιβλιοθήκες της Ταϊβάν στις οποίες μοιράστηκαν το Νοέμβριο του 1990 ερωτηματολόγια που συμπληρώθηκαν κι επιστράφηκαν μέχρι το τέλος της ίδιας χρονιάς (δηλ. τέλος Δεκεμβρίου του 1990).

Τα ερωτηματολόγια περιλάμβαναν τις εξής κατηγορίες προγραμμάτων εκπαίδευσης χρηστών:

1. Γενική κατατόπιση στη χρήση της βιβλιοθήκης
2. Περιήγηση στο χώρο
3. Παρουσίαση των οπτικοακουστικών μέσων
4. Ενημερωτικό φυλλάδιο ή άλλο έντυπο υλικό
5. Ατομική εκπαίδευση
6. Ομαδική εκπαίδευση
7. Ειδικά μαθήματα βιβλιοθηκονομίας

Ο χρήστης πρέπει να αισθάνεται άνετα στο χώρο της βιβλιοθήκης

8. Διαλέξεις και εκθέσεις

Τα κύρια ερωτήματα της έρευνας απέβλεπαν στον προσδιορισμό

- 1) των πλέον χρησιμοποιημένων προγραμμάτων εκπαίδευσης κάθε βιβλιοθήκης και
- 2) των μελών του προσωπικού που αναλαμβάνουν τη διεξαγωγή αυτών των προγραμμάτων.

Τα αποτελέσματα της έρευνας έδειξαν ότι οι βιβλιοθήκες χρησιμοποιούν την γενική κατατόπιση, (το 91%) διανέμουν ενημερωτικό φυλλάδιο ή άλλο έντυπο υλικό σχετικό με τη χρήση της βιβλιοθήκης, (το 91% προσφέρουν) ατομική εκπαίδευση και το 89% περιλαμβάνουν περιήγηση. Αυτά τα προγράμματα χρησιμοποιούνται περισσότερο απ' όλες τις πανεπιστημιακές βιβλιοθήκες είτε αυτές είναι δημόσιες είτε ιδιωτικές.

Σε δεύτερη σειρά έρχονται η ομαδική εκπαίδευση (65%), τα ειδικά μαθήματα βιβλιοθηκονομίας (55%), καθώς επίσης και η κατηγορία των διαφόρων άλλων μεθόδων (57%) που χρησιμοποιούνται ανάλογα με τους ειδικούς σκοπούς και τις ιδιαιτερότητες κάθε βιβλιοθήκης.

Σχετικά με τα άτομα που αναλαμβάνουν τη διεξαγωγή εκπαιδευτικών προγραμμάτων τα αποτελέσματα της έρευνας έδειξαν ότι οι διευθύνοντες βιβλιοθηκάρου και οι βιβλιοθηκάρου πληροφόρησης (reference librarians) είναι αυτοί που κατ' εξοχή εκπαιδεύουν τους χρήστες.

Από την ανάλυση ορισμένων προγραμμάτων και συγκεκριμένα το είδος του έντυπου υλικού και τα είδη της ατομικής και ομαδικής εκπαίδευσης η έρευνα έδειξε τα εξής:

- 1) στο έντυπο υλικό προέχει η χρήση των ενημερωτικών φυλλαδίων και των εντύπων των σχετικών με την εισαγωγή στη χρήση της βιβλιοθήκης
- 2) στην ομαδική και ατομική εκπαίδευση πρώτη θέση έχουν οι αναζητήσεις με CD-ROM, δεύτερη η χρήση των πληροφοριακών βοηθημάτων και τρίτη η

* Η Αλεξάνδρα Αναστασιάδη είναι Βιβλιοθηκάρου στη Βιβλιοθήκη του Κολλεγίου Αθηνών

χρήση του δελτιοκαταλόγου.

Σύγκριση με παλαιότερες έρευνες

Συγκρίνοντας αυτή την έρευνα με παλαιότερες μας εντυπωσιάζει η αύξηση του αριθμού των πανεπιστημιακών βιβλιοθηκών από 27 το 1983 σε 47 το 1990. Συγχρόνως παρατηρείται και αύξηση των προγραμμάτων εκπαίδευσης των χρηστών. Οι περιηγήσεις συνεχίζουν να προτιμούνται αν και έπεσε λίγο η ποσοστιαία αναλογία από 92,5% το 1983 σε 89% το 1990. Αντίθετα, παρατηρείται μεγάλη αύξηση στη χρήση των ενημερωτικών φυλλαδίων και γενικά του έντυπου υλικού από 62% σε 91% ενώ μειώθηκαν σημαντικά οι διαλέξεις.

Μολονότι παρατηρήθηκε πρόοδος στην εκπαίδευση των χρηστών στις πανεπιστημιακές βιβλιοθήκες της Ταϊβάν τα τελευταία χρόνια, τα συμπεράσματα της έρευνας δείχνουν ότι τα προγράμματα εκπαίδευσης που προτιμούνται ανήκουν στο πρώτο στάδιο ενημέρωσης με το χώρο και τους κανόνες λειτουργίας της βιβλιοθήκης ενώ χρειάζεται να δοθεί μεγαλύτερη έμφαση σε πιο ειδικευμένη εκπαίδευση όπως οι ειδικές βιβλιογραφίες, περιλήψεις κ.α. Τι επίδραση έχουν τα προγράμματα που χρησιμοποιούνται περισσότερο στους χρήστες; Γιατί μερικά προγράμματα προτιμούνται από άλλα; Είναι ερωτήματα που χρειάζονται περαιτέρω έρευνα για να απαντηθούν. Η κ. Liu κάνει τρεις προτάσεις για το μέλλον:

1) Να προωθηθεί η εκπαίδευση των χρηστών με διάφορα προγράμματα σε όλα τα είδη βιβλιοθηκών και σ' όλα τα επίπεδα. Η εκπαίδευση του χρήστη δεν είναι αναγκαία μόνο στις ακαδημαϊκές βιβλιοθήκες. Εάν αρχίσουν εκπαιδευτικά προγράμματα στις δημοτικές, παιδικές και σχολικές βιβλιοθήκες, οι βιβλιοθηκάριοι των ακαδημαϊκών θα μπορούν να αφοσιωθούν περισσότερο με την ειδικότερη εκπαίδευση στα πληροφοριακά βοηθήματα, ειδικές βιβλιογραφίες, περιλήψεις εργασιών κ.α.

2) Να ιδρυθεί ένα κέντρο που να προσφέρει πληροφόρηση σχετικά με τις μεθόδους εκπαίδευσης και να συντονίζει τις προσπάθειες παρομοίων εργασιών. Πολλοί βιβλιοθηκάριοι δήλωσαν στα ερωτηματολόγια ότι αισθάνονται απομονωμένοι στο έργο τους και χρειάζονται περισσότερη πληροφόρηση για να βελτιώσουν τα υφιστάμενα και να αναπτύξουν άλλα προγράμματα. Σ' αυτή την περίπτωση παράδειγμα προς μίμηση είναι το Library Orientation / Instruction Exchange (LOEX) στις Η.Π.Α.

3) Να αναλάβουν επαγγελματίες βιβλιοθηκάριοι την κατάρτιση και εφαρμογή προγραμμάτων εκπαίδευσης χρηστών, έργο που απαιτεί επίπονη και μακροχρόνια προσπάθεια.

Παρακολουθώντας αυτή την παρουσίαση στη Μόσχα ανέτρεξα στις δικές μας βιβλιοθήκες και αναρωτήθηκα με ποιό τρόπο θα μπορούσαμε κι εμείς να εφαρμόσουμε παρόμοια προγράμματα. Η συνεργασία μεταξύ βιβλιοθηκών και η ανταλλαγή απόψεων και μεθόδων εκπαίδευσης χρηστών θα ωφελούσε τις βιβλιοθήκες που ήδη εφαρμόζουν ορισμένα προγράμματα αλλά περισσότερο αυτές που δεν έχουν επιχειρήσει να εκπαιδεύσουν τους χρήστες τους. Ο χρήστης πρέπει να αισθάνεται άνετα στο χώρο της βιβλιοθήκης όταν όμως δεν γνωρίζει ούτε καν πώς να διαβάσει ένα δελτίο του καταλόγου ή ποιό σύστημα ταξινόμησης ακολουθεί η βιβλιοθήκη του ή είναι διστακτικός να ρωτήσει τον βιβλιοθηκάριο για μια πληροφορία οι πιθανότητες να ξαναχρησιμοποιήσει τη βιβλιοθήκη μειώνονται για να μην πω εξαφανίζονται. Η εκπαίδευση των χρηστών τους εξοικειώνει με το χώρο της βιβλιοθήκης και σίγουρα αρχίζουν να χρησιμοποιούν συχνότερα και σωστότερα το χώρο. Τίθεται λοιπόν το ερώτημα: εμείς σαν βιβλιοθηκάριοι τι κάνουμε για να φέρουμε τους χρήστες πιο κοντά; ■